

УДК 330.342.146-047.44:332.122(4-22)

JEL O13, R10, O15, I31

Аналіз розвитку соціальної інфраструктури сільських територій

Головащенко Ю.В.

Головащенко Ю.В. E-mail: yurii.holovashchenko@btsau.edu.ua

Головащенко Ю.В. Аналіз розвитку соціальної інфраструктури сільських територій. Економіка та управління АПК. 2024. № 2. С. 150–161.

Holovashenko Yu. Analysis of the development of rural areas social infrastructure. AIC Economics and Management. 2024. № 2. PP. 150–161.

Рукопис отримано: 30.09.2024 р.

Прийнято: 07.10.2024 р.

Затверджено до друку: 28.11.2024 р.

doi: 10.33245/2310-9262-2024-193-2-150-161

У статті проаналізовано сучасний стан та тенденції розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, на основі чого виділено труднощі її розвитку в умовах воєнного стану. Аргументовано, що розвиток соціальної інфраструктури слід розглядати як комплексне забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини на основі раціонального розміщення та ефективного використання територіально взаємопов'язаних об'єктів соціального призначення з метою збереження сільського устрою життя, сталого розвитку сільських територій. Систематизовано інструменти підтримки розвитку соціальної інфраструктури сільських територій у провідних країнах світу та зроблено висновок про їх імплементацію у період повоєнного відновлення країни.

Виявлено, що в результаті децентралізації відбулося закриття в окремих сільських населених пунктах об'єктів соціальної інфраструктури, що зумовило недостатній рівень охоплення ними сільських територій та доступу до їхніх послуг сільського населення. Зроблено висновок про доцільність розвитку пересувної інфраструктури в малонаселених сільських населених пунктах та обслуговування сільського населення через опорні населені пункти.

Обґрунтовано, що проведена медична реформа у сільській місцевості зумовила зменшення числа ФАПів на 40 %, що може означати погіршення для сільського населення доступності до медичних послуг. Аргументовано, що медичні заклади відчувають дефіцит кваліфікованого медичного персоналу, низьку оснащеність закладів сучасним обладнанням, нестачу якісних доріг та автомобілів швидкої медичної допомоги. Наголошено на необхідності підвищення привабливості роботи медичного працівника у сільській місцевості та вирішити неузгодженості щодо невідного утримання понад встановлену норму обслуговування пацієнтів, а також мотивувати їх заробітною платою.

Виявлено, що відбувається скорочення кількості закладів загальної середньої освіти в сільській місцевості на 36,3 %, при цьому відбулося незначне зменшення чисельності учнів лише на 8,2 %, що зумовило підвищення показника кількості учнів у розрахунку на один заклад у 2023 р. на 44 %. Зроблено висновок щодо необхідності організації надійного перевезення дітей до шкіл у більш крупні поселення, що є складним завданням внаслідок підвищеного ризику недофінансування цих заходів.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, сільське населення, рівень життя, сільська медицина, освітні заклади, доступність соціальних послуг, територіальна громада (ТГ), внутрішньо переміщені особи (ВПО).

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Сталий розвиток сільських територій тісно пов'язаний зі створенням на селі умов життєдіяльності, які максимально наближені до міських. Саме тому створення умов для досягнення принципів сталого розвитку сільських територій є однією з важливих стратегічних цілей державної політики, що сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки, підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору економіки та добробуту сільського господарства. Безперечно, спровокована російська агресія зумовила прояв негативних явищ у розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, особливо в окупованих та прифронтових регіонах країни.

За результатами дослідження ФАО, сільські домогосподарства в Україні зазнали майже 2,25 млрд дол. США збитків, зокрема, з них майже 1,26 млрд дол. США збитків одержано галуззю рослинництва та 0,98 млрд дол. США – тваринництва. Крім того, 25 % сільськогосподарських домогосподарств зупинили і/або скоротили обсяги виробництва продукції через війну, у прифронтових областях – 38 % [1]. Однак, це лише проміжне оцінювання понесених збитків та втрат, які в умовах продовження війни щоденно збільшуються та негативно впливають на умови життєдіяльності сільського населення. Слушною є думка про те, що військові дії в окупованих та прифронтованих районах практично зрівнюють із землею населені пункти, мешканців яких евакуюють, переселяють, що не дозволяє навіть приблизно визначити чисельність переміщених осіб [2].

Крім того, незадовільний рівень розвитку соціальної інфраструктури зумовлює скорочення чисельності сільського населення внаслідок активізації міграції до міст та зарубіжних країн. Так, значна частина сільських поселень в країні не має систем центрального опалення, каналізації, постійного транспортного сполучення. Крім того, переважання низької оплати праці, а також відсутність робочих місць за умови недостатнього рівня надання соціальних і побутових послуг зумовлюють низьку привабливість сільських територій для проживання, особливо для молоді [3; 4]. За таких умов особисте селянське господарство стає єдиним місцем докладання праці для працездатних членів сільського домогосподарства.

Розвиток сільських закладів освіти багатий в чому визначає майбутнє громади, однак в останні роки більшість шкіл стали малокомплексними, що й зумовило необхідність їх оптимізації на основі створення опорних освітніх

закладів. Окрім цього, погіршився розвиток фізичної культури та спорту, оскільки спортивні споруди на селі в основному відсутні, не вистачає кваліфікованих кадрів. Основним завданням розвитку системи охорони здоров'я у сільській місцевості є зниження захворюваності населення на основі підвищення якості та доступності медичних послуг, популяризація здорового образу життя.

Роль і значення соціальної інфраструктури у розвитку сільських територій та сільського господарства пояснюється такими положеннями: її розвиток залежить від стану розвитку сільської території; характеризується сукупністю об'єктів надання соціальних послуг, концентрація яких залежить від щільності населення та кількості споживачів послуг; виконує численні функції на певній території шляхом обслуговування різних галузей економіки, впливає на їх трансформацію, сприяє збереженню та розвитку сільського господарства, а також підприємницької ініціативи, підвищенню доходів сільського населення; сприяє досягненню повної зайнятості сільського населення та покращенню якості його життя, оскільки бере участь у багатьох процесах його життєдіяльності, що в кінцевому підсумку сприятиме збалансованому соціально-економічному розвитку сільських територій [5]. Отже, під розвитком соціальної інфраструктури слід розглядати комплексне забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини на основі раціонального розміщення та ефективного використання територіально взаємопов'язаних об'єктів, галузей, служб і видів діяльності соціального і виробничого призначення з метою збереження сільського устрою життя, сталого розвитку сільського господарства та несільськогосподарських видів діяльності на сільських територіях при обмеженні негативного впливу на навколишнє середовище, раціонального використання природних ресурсів в інтересах теперішніх та майбутніх поколінь.

Зарубіжні підходи до розвитку сільських територій визначають такі пріоритети: розвиток сільського господарства; вирівнювання відмінностей із іншими галузями економіки, міським та сільським населенням; територіальний розвиток та раціональне використання ресурсів. Зарубіжні науковці включають до складу соціальної інфраструктури перелік наступних об'єктів: центри здоров'я, госпіталі, виправні заклади, школи, парки, ігрові майданчики, місця поховання, пожежну службу, швидку допомогу, бібліотеки, клуби та інші аналогічні об'єкти [6]. Цікавим є досвід

Великобританії, де встановлені так звані Стандарти обслуговування сільських мешканців, які визначають рівень обслуговування сільської громади в області підвищення рівня життя в сільських населених пунктах та комплексно реалізується всіма відомствами [7]. Очевидно, що у період повоєнного відновлення нашої країни постане необхідність розроблення подібних стандартів, які будуть адаптованими до вітчизняних умов розвитку сільських територій.

Розвиток об'єктів соціальної інфраструктури та надання соціальних послуг належать до соціальних проєктів. Реалізація соціальних проєктів на сільських територіях вимагає залучення значних інвестицій, для чого у зарубіжній практиці використовується фандрайзинг, краудфандинг та краудсорсінг [8]. Фандрайзинг передбачає збирання коштів у місцевій спільноті, а також підготовку проєктів до різних конкурсів на одержання грантів. Щодо краудфандингу, то він передбачає співпрацю людей, які добровільно об'єднують власні кошти та інші ресурси з метою підтримки зусиль інших людей або організацій (реципієнтів). Дещо іншим за змістом є краудсорсінг, який орієнтується до вирішення тих чи інших проблем на основі залучення широкого представництва осіб для використання їх творчих здібностей, знань та досвіду.

Цікавим є досвід європейських країн, де у межах пріоритетів «зеленої економіки» визначають розвиток людини на основі пошуку балансу між добробутом та навколишнім середовищем, що вносить відповідні зміни у функціонування сільської інфраструктури: збільшення виробітку «зеленої» енергії на сонячних, вітрових електростанціях; забезпечення будівництва шляхом використання деревини та використання біометану, «зеленого» водню; компенсація у розмірі 20-50 % від вартості проєкту для приватних будинків при встановленні котлів, які працюють на біомасі [9]. Наведені практики підтримки соціальної інфраструктури сільських територій у провідних країнах можуть бути цінними для використання у вітчизняних умовах у період повоєнного відновлення країни.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок про наявність прямої залежності між економічним станом сільської території та рівнем розвитку соціальної інфраструктури. Саме тому існує необхідність у проведенні комплексного аналізу стану та тенденцій розвитку об'єктів соціальної інфраструктури з метою визначення основних напрямів її покращення.

Метою дослідження є проведення аналізу стану та тенденцій розвитку об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій та обґрунтування пропозиції щодо підвищення їх стійкості та доступу сільських мешканців до послуг, що ними надаються.

Матеріал і методи. Теоретичною основою дослідження стали системний та проблемний підходи. Логіка дослідження підпорядкована досягненню її цілі, що дозволило проаналізувати стан соціальної інфраструктури сільських територій та всебічно дослідити організаційно-економічні проблеми її розвитку.

При проведенні дослідження використано такі методи дослідження: монографічний – при узагальненні ролі соціальної інфраструктури у відтворювальному процесі та сталому розвитку сільських територій; розрахунково-конструктивний – при аналізі стану забезпечення сільських мешканців об'єктами інфраструктури та доступності до них. Інформаційною основою стали офіційні дані Державної служби статистики України, дані окремих територіальних громад, власні спостереження автора та дані мережі «Інтернет».

Результати дослідження та обговорення. Характерними трендами розвитку сільських територій є скорочення чисельності населення, а найбільші темпи зменшення чисельності населення відбуваються у малих і середніх сільських населених пунктах. Така ситуація зумовлена об'єктивними чинниками, однак вона є наслідком відсутності позитивного впливу сільськогосподарських підприємств і органів місцевого самоврядування на збереження територіально розпорощених місць працевзайнятості та відсутності практичних зусиль з покращання соціальних умов життя в сільських населених пунктах. Крім того, проведена реформа адміністративно-територіального устрою скоротила кількість сільських населених пунктів, спроможних забезпечити відповідне соціальне обслуговування сільських жителів, оскільки в результаті цього створено об'єднані територіальні громади.

Однією із характеристик сільського населення є дещо нижчий рівень доходів та витрат порівняно із міським. Так, в середньому в країні величина грошових витрат в сільській місцевості у 2021 р. становила 10568,5 грн/міс. на одну особу домогосподарства, або 94,0 % рівня витрат міського населення (табл. 1). Наведені дані таблиці 1 доводять, що спостерігається наближення величини витрат сільського населення до цього показника міського населення, що свідчить про підвищення рівня якості життя сільських мешканців, а це є позитивом у розвитку сільських територій.

Таблиця 1 – Динаміка зміни показників рівня життя сільського населення в Україні

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Сукупні ресурси на одне домогосподарство, грн/міс.	9904,1	12118,5	12432,3	14490,6
зокрема, міське населення	10121,48	12592,05	–	–
сільське населення	9455,19	11137,11	–	–
Калорійність спожитих продуктів харчування, в середньому на члена домогосподарства, ккал/люд. на добу	2978	2951	2862	2779
зокрема, міське населення	2867	2832	2713	2658
сільське населення	3195	3184	3157	3019
Грошові витрати на одне домогосподарство, грн/міс.	7438,06	8900,83	9523,6	11243,4
зокрема, міське населення	7467,04	8854,85	9820,1	11564,6
сільське населення	5247,59	6279,30	8903,3	10568,5
Рівень витрат населення у сільській місцевості до міських, %	70,5	70,5	93,5	94,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

Зазначимо, що покращується харчування населення в сільській місцевості, зокрема, калорійність спожитих продуктів харчування є вищою за значення цього показника у містах, що досягається за рахунок ведення підсобного господарства. Крім того, підвищення якості життя сільських мешканців забезпечено також істотним підвищенням заробітної плати в аграрній галузі, середня величина якої у травні 2024 р. складає 22 163 грн, або зросла на 11 % за рік [10].

Очевидно, що соціально-територіальна підсистема сільського сектору забезпечує відтворення сільського населення, навчання, загальноосвітню підготовку сільської молоді, то набута тенденція до зменшення народжуваності у сільській місцевості стала одним із негативних чинників скорочення чисельності працездатного населення. Таку ситуацію зумовили цілий ряд причин, серед яких - відставання рівня життя сільського населення від міського, його диференційованість залежно від можливості працевлаштування та ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств та інших підприємницьких структур; транспортної та економічної доступності урбанізованих центрів, нерозвиненість соціальних умов життя сільського населення тощо. Очевидно, що перелік існуючих вузьких місць у розвитку сільських територій у період воєнного стану

може бути розширеним, що посилює негативні тенденції скорочення чисельності сільського населення.

Проведені реформи адміністративно-територіального устрою призвели до дезінтеграції складових системи соціального обслуговування сільського населення. У минулому концентрація об'єктів соціальної інфраструктури була у сільських населених пунктах, у яких розміщувався менеджмент сільськогосподарських підприємств, та місцеві системи розселення. Трансформаційні процеси призвели до комерціалізації різних галузей соціальної сфери сільських населених пунктів, комунального господарства та інженерної інфраструктури шляхом: вкладення приватних інвестицій у ті галузі, які могли забезпечити їх швидку окупність (торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування, комунальне господарство); створення різних форм соціального обслуговування населення на платній основі (платні групи в дитячих садочках, платна позашкільна зайнятість учнівської молоді, відкриття різних торгових точок в розважальних закладах і закладах культури тощо); надання окремих послуг приватними підприємцями (міжміські перевезення пасажирів, розбудова мережі поштового зв'язку «Нова пошта»); залучення сільського населення до участі як у фінансуванні, так і у різних формах безпосеред-

ньої участі в спорудженні та ремонті об'єктів соціального призначення, внутрішньо сільських мереж комунального господарства (водо- і газопроводів, каналізації, утилізації побутових відходів), спорудження різних елементів і об'єктів благоустрою сільських населених пунктів, а інколи навіть інженерних мереж між населеними пунктами тощо.

Позитивним моментом у розвитку соціальної інфраструктури є поширення нових форм обслуговування сільського населення, зокрема: підвезення учнів із віддалених сіл шкільними автобусами до загальноосвітніх шкіл; поліпшення обслуговування сільських жителів населених пунктів, які не є центрами низових рад, шляхом організації постійного транспортного сполучення із центрами надання адміністративних і соціальних послуг та ін. З метою надання транспортних послуг за рахунок коштів місцевих рад чи субвенцій з державного бюджету проводилося придбання спеціалізованого транспорту, забезпечення пально-мастильними матеріалами і водіями та організації постійного сполучення між населеними пунктами. Отже, скорочення мережі соціального обслуговування сільських жителів вирішувалося на основі організації транспортного сполучення із центрами з надання адміністративних і соціальних послуг.

Вважаємо, що перед проведенням аналізу стану об'єктів сільської соціальної інфраструктури щодо перспектив її розвитку, необхідно встановити значення та актуальність для тих, для кого вони є призначеними. Доцільно розпочати аналіз соціального облаштування сільських територій з погляду споживачів послуг сільської соціальної інфраструктури – сільського населення. Очевидно, для того, щоб розвивати інфраструктурні елементи, необхідно визначити наявну потребу в них в певний час та на конкретній сільській території. Подібні дослідження необхідно для прийняття зважених рішень, тим більше, коли мова ведеться про партнерство на основі діалогу між органами самоврядування, мешканцями сільської території, державними, регіональними органами влади та управління для вирішення соціально значимих проблем. Так, на сьогодні до вирішення соціального облаштування сільських територій необхідно залучати представників бізнесових структур, які повинні усвідомлено брати на себе відповідальність за розвиток інфраструктурних елементів. Це означає, що доцільно враховувати зміни, які відбуваються щодо сільських мешканців до тих чи інших об'єктів соціальної сфери, які тради-

ційно сприймалися як невід'ємний атрибут соціальної інфраструктури, а на сьогодні перестали бути затребуваними. Або навпаки, раніше не затребувані об'єкти, на сьогодні є важливими та необхідними. Ураховуючи вищезазначене, розглянемо складові елементи соціальної інфраструктури та специфіку послуг, що ними надаються.

Результати угруповання даних суцільного обстеження сіл у 2014 р. дозволяють охарактеризувати як кількісно, так якісно ті об'єкти соціального призначення та елементи інженерної інфраструктури і благоустрою населених пунктів, які були збережені від руйнування у трансформаційні роки, також оновлені в наступні. Вважаємо, що створення об'єднаних територіальних громад зумовило закриття в окремих сільських населених пунктах об'єктів соціальної інфраструктури, це рішення базувалося на врахуванні економічної доцільності їх утримання. Очевидно, що це залежить, у першу чергу, від величини (людності) населених пунктів та наявності необхідного контингенту споживачів послуг, а вже потім – від реальних можливостей держави та/або місцевих органів самоврядування щодо спорудження необхідних об'єктів за умови їх відсутності. Однак навіть наявність у населеному пункті відповідних об'єктів соціального призначення не завжди гарантувала вирішення проблеми соціального обслуговування його жителів – потрібен підготовлений для роботи персонал та необхідне фінансування. Отже, проблема доступності діючих об'єктів сфери соціального обслуговування та/або пунктів надання адміністративних послуг якраз і вирішується через розвиток зв'язків з кожним із населених пунктів за умови, що в них є необхідні групи споживачів відповідних видів послуг. Тому відсутність необхідного об'єкту чи можливості отримання послуг за місцем проживання компенсується шляхом організації сполучення громадським, приватним чи власним транспортом між населеними пунктами.

Важливим елементом сільської соціальної інфраструктури є лікарняні заклади, а саме: лікарні, амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти. Споживачами цих послуг є всі категорії мешканців сільської території. Вважаємо, що необхідність цього об'єкту є обов'язковою, однак якість послуг залежить від фаховості медичних працівників, їх ставлення до роботи та активності в територіальній громаді. Саме тому важливим завданням для керівників місцевого самоврядування ТГ є залучення та утримання медичних фахівців

у сільській місцевості, оскільки мешканці вибирають місце одержання якісних медичних послуг – в місті чи селі. У ситуації, якщо вибір не на користь сільського медичного закладу, то це характеризує недостатній якісний рівень його функціонування.

Відомо, що у «Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року» [11] було передбачено розвиток у сільській місцевості закладів первинної медичної (медико-санітарної) допомоги на засадах сімейної медицини. Зокрема, у програмі передбачено розвиток медичного обслуговування шляхом: формування та забезпечення на селі системи надання медичної допомоги населенню на засадах сімейної медицини; забезпечення рівного доступу до надання первинної медичної (медикосанітарної) допомоги сільським жителям шляхом створення фельдшерсько-акушерських пунктів у селах з населенням понад 500 осіб; реорганізації фельдшерсько-акушерських пунктів (ФАПів), які здійснюють обслуговування понад 1000 осіб в амбулаторії загальної практики сімейної медицини та їх належного оснащення.

Однак, сільська медицина фінансувалася за залишковим принципом, що не дозволило створити відповідні умови до їх функціонування, оскільки у двох третин з них не було водопостачання та водовідведення, були відсутні санвузли [12]. За таких умов важливо забезпечити доступність та якість медичного обслуговування у сільській місцевості. Вирішення цих проблем було покладено на прийнятий Закон України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» [13]. Цей документ був частиною медичної реформи і передбачав створення сприятливих умов до залучення у села кваліфікованих лікарів, оснащення сучасним обладнанням амбулаторій та ФАПів, для чого було виділено 5 млрд грн на модернізацію інфраструктури сільської медицини. Однак, прийняття цього документу не покращило фінансування первинної ланки сільської медицини, якими є фельдшерсько-акушерські пункти, та не визначило суб'єкта, який повинен здійснювати їх фінансове забезпечення.

Реформа децентралізації передбачила відповідальність сільських громад за матеріально-технічне забезпечення ФАПів: медичним обладнанням, забезпечення приміщень (опаленням, електропостачанням, водовідведенням і т. ін.) та виплату заробітної плати фельдшеру. Щоб зрозуміти результативність

цих заходів, наведемо такі дані: у 2017 р. в Україні функціонувало 12 700 ФАПів, а у 2020 р. їх кількість скоротилася до 11 278 од., у 2021 р. – до 8708, у 2022 р. – до 7575 одиниць. Отже, за п'ять років відбулося зменшення ФАПів у сільській місцевості на 40 %, що може означати погіршення доступності для сільського населення до медичних послуг.

Війна внесла суттєві зміни до можливості одержання мешканцями не лише сільських територій базових медичних послуг. Так, за прогнозами Управління ООН з координації гуманітарних справ у 2024 р. понад 14,6 млн людей (майже 40 %) населення нашої країни потребує гуманітарної допомоги, особливо у східних та південних областях [14]. У прифронтових регіонах міське та сільське населення відчуває обмежений доступ до водопостачання, продовольства, житла, соціально-правового захисту та послуг з охорони здоров'я. Так, 7,8 млн людей у 2024 р. потребують допомоги в отриманні послуг з охорони здоров'я.

Іншою проблемою функціонування закладів охорони здоров'я у сільській місцевості є дефіцит медичного персоналу, особливо у районах, які були в окупації та наближені до лінії фронту. Основною причиною стала міграція у всередині країни або за кордон медичних працівників, внаслідок чого в країні скоротилася чисельність медичних працівників на 13,7 % (89 тис. осіб) у 2022 р. порівняно з 2021 роком. Крім того, відбувається мобілізація медичних працівників до Збройних Сил України, що є необхідною умовою збереження життя та здоров'я українських воїнів. Встановити чисельну величину мобілізованих медиків на сьогодні неможливо, оскільки в умовах воєнного стану окремі статистичні дані є недоступними з огляду на національну безпеку країни. Крім цього, випускники медичних закладів мають низький інтерес до роботи в закладах первинної медичної допомоги, що певною мірою посилює нестачу кадрового персоналу у медичних закладах сільських територій в майбутньому.

Як зазначено вище, ТГ відчували нестачу фінансових ресурсів на утримання медичних закладів, яка під час війни посилилася як для тих, які перебували у наближенні до фронту, так і тих, які приймали ВПО. Дані національної статистики свідчать, що до війни місцеві бюджети складали чверть доходів зведеного бюджету, ТГ зібрали 400 млрд гривень, але міграція населення та закриття бізнесу

суттєвого скоротила доходи. За даними опитування Київської Школи Економіки, у 2022 р. кожна четверта громада, що перебувала у зоні бойових дій, одержала на 50 % менше доходів від довоєнних планів. Серед ТГ, які перебували поза зоною бойових дій, дві третини відзначили падіння доходів [15], що ускладнило фінансування ними закладів освіти, медицини.

З метою формування привабливості роботи медичного працівника у сільській місцевості необхідно врахувати особливі умови їх праці та подолати існуючі неузгодженості, а також мотивувати заробітною платою. Так, медичний працівник надає послуги населенню, що мешкає у ТГ, радіус поселення яких може коливатися в межах 20-50 км, що вимагає відповідного стану доріг, транспортного засобу та витрат на паливо. Враховуючи ціну на паливо на сьогодні, це значні витрати, які повинні перебрати на себе ТГ, отже, потреба у фінансових ресурсах на організацію роботи закладів ПМД є вищою у сільській місцевості, ніж у містах.

Іншою невирішеною проблемою є те, що сімейним лікарям у сільській місцевості не вигідно утримувати понад встановлену норму обслуговування пацієнтів (2000 декларацій). У селах, де проживає понад 2000 осіб, існує ризик залишитися без декларацій окремим особам, оскільки це економічно не вигідно для медичного працівника. Вважаємо, що цю неузгодженість доцільно переглянути, оскільки ймовірність настання такої ситуації у сільській місцевості підвищується з урахуванням великої кількості ВПО, які зупинилися в селах.

Розглянемо особливості функціонування закладів освіти у сільській місцевості, які представлено двома основними складовими – закладами середньої освіти та дошкільними закладами освіти. Ці заклади освіти характеризуються специфічністю послуг, що ними надаються, основними споживачами яких є діти відповідного віку та їх батьки. На сьогодні основною проблемою функціонування закладів освіти у сільській місцевості є неукомплектованість їх як педагогами, так й учнями, що не сприяє якості освіти. Відомо, що на сьогодні в країні ухвалено стратегію на оптимізацію мережі навчальних закладів країни, якою передбачено створення опорних шкіл, які будуть приймати учнів із закритих чи реорганізованих закладів освіти.

Серед цілей, які переслідує реформа закладів освіти, є покращення якості освіти всіх

учнів, незалежно від місця їх проживання, що сприятиме забезпеченню рівного доступу до освіти. Результати зовнішнього незалежного оцінювання сільських випускників свідчать про нижчий рівень знань порівняно з учнями ліцеїв, гімназій і спеціалізованих шкіл міст. Водночас внаслідок пандемії та повномасштабної війни рівень якості учнів сільських шкіл значно знизився, що пояснюється низкою причин, серед яких слід виділити такі: відсутність технічних засобів для навчання в онлайн як у здобувачів освіти, так й вчителів, перебої з електропостачанням, відсутність інтернету тощо.

Іншою причиною є недостатнє фінансування та матеріально-технічне забезпечення закладів освіти у сільській місцевості для організації безпечного та відповідного освітнього процесу. Оскільки у малокомплектних школах видатки на одного учня перевищують цей показник у закладах, де велика чисельність учнів, що також не сприяє підвищенню якості освіти учнів малокомплектних шкіл. Очевидно, що в умовах демографічної кризи чисельність здобувачів освіти учнів у сільських школах буде скорочуватися, що призведе до стану малокомплектної, тому економічно доцільно сконцентрувати фінансові ресурси на забезпечення опорної школи. Крім того, опорна школа буде мати вищі можливості щодо залучення коштів субвенції, які виділяються залежно від кількості учнів у школі. Однак за таких умов виникає необхідність в організації транспортування учнів із віддалених сіл ТГ до опорного закладу освіти. Безперечно, щодо цієї новації у суспільстві є неоднозначні думки: що це не турбота про якість освіти, а оптимізація витрат на утримання освітніх закладів, підтримка тих керівників органів місцевого самоврядування, які не бажають підтримувати розвиток освітніх закладів тощо [16]. Вважаємо, що цілком зрозумілим є прагнення щодо оптимізації витрат бюджету в умовах війни, однак органам самоврядування необхідно раціонально підходити до питання оптимізації освітніх закладів, оскільки після їх закриття може відбуватися процес переселення родин у центри, де розміщені опорні школи, внаслідок чого буде відбуватися обезлюднення територій та їх деградація, що в кінцевому випадку призведе до зникнення з мапи ТГ.

Розглянемо розвиток закладів дошкільної освіти в країні за даними статистичного обстеження (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка показників розвитку закладів дошкільної освіти в Україні

Показники	2015 ¹	2019 ¹	2020 ¹	2021 ¹	2022 ²	2023 ²
Кількість закладів, тис. ³	14,8	14,8	15,3	15,0	13,9	13,5
у сільській місцевості	9,1	9,0	9,2	9,0	8,2	7,7
в них місць, тис.	1 105	1 155	1 153	1 138	1 047	1010
у сільській місцевості	333	349	343	338	302	284
Кількість дітей у закладах, тис. осіб	1 291	1 230	1 151	1 111	934 ⁴	862
у сільській місцевості	310	294	266	264	223 ⁴	206
Охоплення дітей закладами, %	55	63	63	65	53 ⁵	...
у сільській місцевості	40	43	42	43	35 ⁵	...
Кількість дітей у закладах у розрахунку на 100 місць, осіб ⁶	114	105	98	96	88	84
у сільській місцевості	87	80	73	74	70	69
Чисті показники охоплення закладами дошкільної освіти дітей різних вікових груп сільська місцевість	28,0	31,2	30,0	31,9	26,9	...
0 - 2 роки	6,7	8,4	7,6	8,7	6,5	...
3 - 4 роки	55,6	62,7	61,2	66,6	55,8	...
5 років	57,4	54,4	54,3	54,3	47,1	...
3 - 5 років	56,2	59,7	58,8	62,2	52,7	...
6 років	4,4	2,9	3,3	3,6	4,1	...
3 - 6 років	43,4	44,6	43,2	46,1	39,4	...

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

¹Без урахування дітей закладів дошкільної освіти тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

²Без урахування дітей закладів дошкільної освіти тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

³У 2015 та у 2019 рр. враховано заклади, які працювали протягом року, з 2020 р. – також враховані заклади, які не працювали протягом року або більше з будь-якої причини.

⁴З урахуванням дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом.

⁵У розрахунку використано дані про чисельність постійного населення України на 01.01.2022.

⁶Без урахування дітей у групах короткотривалого перебування.

Наведені дані таблиці 2 доводять, що за період аналізу відбулося суттєве скорочення чисельності закладів дошкільної освіти на 15,4 %, кількість яких у 2023 р. склала 7,7 тис. одиниць. Така ситуація зумовила відповідне скорочення кількості місць у цих закладах. Хотілося б звернути увагу на невисоке значення показника охоплення дітей закладами дошкільної освіти у сільській місцевості, який у 2023 р. становив 35,0 %, або знизився за період аналізу на лише на 5 в.п. Це дозволяє зробити висновок про те, що діти у селах перебувають поза закладами дошкільної освіти, що може бути зумовлено як можливостями домогосподарства самостійно забезпечувати догляд дитини, так й ситуацією закриття закладу. Так, непоодинокими є випадки, коли в населеному пункті заклад дошкільної освіти закривається, де основним аргументом є високі витрати на його утримання, і у випадку відсутності можливості відводити дитину да

садочка родина приймає рішення знаходити можливість перебування дитини поза закладом дошкільної освіти. Такі рішення приймають органи місцевого самоврядування, коли в результаті об'єднання на території громади може бути декілька закладів дошкільної освіти, і, як правило, залишається один заклад, найчастіше в центрі надання адміністративних послуг, а інші просто закриваються. На сьогодні таке рішення може сприйматися як раціональне, однак воно може зумовити негативні процеси обезлюднення сільської місцевості. Саме тому необхідно дуже виважено підходити до прийняття таких рішення на локальному рівні та розглядати варіант закриття як такий, що зумовить ланцюгову реакцію у згортанні розвитку сільської території.

Крім того, низький відсоток охоплення дітей такими закладами віком від 0 до 2 років свідчить про відсутність можливостей надання послуг для ясельної групи дітей у сіль-

ських населених пунктах. Отже, можна констатувати прояви кризових явищ у розвитку закладів дошкільної освіти у сільській місцевості, оскільки за незначних темпів зменшення їх кількості має місце низький рівень охоплення дітей, тобто, на балансі ТГ потужності обліковуються, однак вони недоступні. Відомо, що якщо будівлі та обладнання дошкільного закладу не будуть використовуватися, то з часом вони будуть занепадати і руйнуватися, і, як наслідок, будуть втраченими.

Перейдемо до аналізу тенденцій розвитку закладів загальної середньої освіти в країні (табл. 3).

Наведені дані таблиці 3 свідчать, що кількість закладів загальної середньої освіти в сільській місцевості за період аналізу зменшилася на 36,3 % і становила у 2023 р. 7439 одиниць. За період дослідження встановлено тенденцію незначного зменшення чисельності учнів лише на 8,2 % і в 2023 р. склала 1099,3 тис. осіб. Така ситуація зумовила збільшення показника кількості учнів у

розрахунку на один заклад у 2023 р. на 44 %. Отже, різке скорочення кількості освітніх закладів середньої освіти збільшило навантаження на один освітній заклад, що є позитивним моментом. Однак, якщо необхідно досягнутий результат оцінювати з позиції понесених втрат, то вважається позитивним, якщо такі втрати перебувають в межах допустимих і не будуть посилювати негативні процеси в майбутньому. Очевидно, що подібного порівняння локальні органи самоврядування не проводили, оскільки в останні роки домінує підхід прийняття рішення без глибокого обґрунтування, з орієнтацією на вирішення однієї окремої проблеми, до прикладу, скорочення витрат на утримання, без врахування специфіки об'єктів соціальної інфраструктури. Вважаємо, що насамперед, менеджмент ТГ повинен усвідомлювати, чи об'єкти освіти є капіталомісткими, будівництво чи їх модернізація будуть потребувати значних капіталовкладень в перспективі, які будуть недосяжними для громади, то недоцільно допустити їх втрати.

Таблиця 3 – Динаміка показників розвитку закладів загальної середньої освіти в сільській місцевості України¹

Показники	2015/16 ²	2019/20 ²	2020/21 ²	2021/22 ²	2022/23 ³	2023/24 ³
Кількість закладів – усього, од	11 668	9 622	9 302	8 446	7 698	7 439
зокрема, засновані на власності державній та комунальній	11 657	9 596	9 271	8412	7 663	7 396
приватній	11	26	31	34	35	43
Кількість учнів – усього, осіб	1197208	1203515	1212247	1195679	1133997	1099282
зокрема, засновані на власності державній та комунальній	1196303	1200889	1209200	1191673	1130090	1094170
приватній	905	2 626	3 047	4 006	3907	5 112
Кількість учнів у розрахунку на 1 заклад	102,6	125,1	130,3	141,6	147,3	147,8
зокрема, засновані на власності:						
державній та комунальній	102,6	125,1	130,4	141,7	147,5	147,9
приватній	82,3	101	98,3	117,8	111,6	118,9

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України.

¹Денні та вечірні (змінні) заклади. З 2021/22 навчального року - заклади загальної середньої освіти усіх форм здобуття освіти.

²Без урахування учнів закладів загальної середньої освіти тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

³Без урахування учнів закладів загальної середньої освіти тимчасово окупованих російською федерацією територій та частини територій, на яких ведуться (велися) бойові дії.

⁴Крім того, 42 заклади загальної середньої освіти у міській місцевості та 148 закладів у сільській місцевості, заснованих на державній та комунальній власності, перебувають на капітальному ремонті та не працюють з інших причин, а діяльність 387 закладів загальної середньої освіти, заснованих на державній та комунальній власності, призупинена (125 закладів у міській місцевості, 262 - у сільській місцевості). Діяльність 18 закладів загальної середньої освіти, заснованих на приватній власності, призупинена (16 закладів у міській місцевості, 2 - у сільській місцевості).

Висновки. Доведено, що в результаті децентралізації відбулося закриття в окремих сільських населених пунктах об'єктів соціальної інфраструктури, це рішення базувалося на врахуванні економічної доцільності їх утримання. За таких умов актуалізується питання доступності діючих об'єктів сфери соціального обслуговування, що реалізується через розвиток зв'язків з кожним із населених пунктів за умови, що в них є необхідні групи споживачів відповідних видів послуг. Очевидно, що така тенденція зумовлює недостатній рівень охоплення сільських територій об'єктами соціальної інфраструктури та доступу до цих послуг сільського населення, що знижує його якість життя та життєдіяльності. Із урахуванням вищезазначеного, доцільно в малонаселених сільських населених пунктах надати можливість користування пересувною інфраструктурою (автолавки, шкільний автобус, пересувні фельшерські пункти, організації роздрібною торгівлі тощо) та обслуговування соціальною інфраструктурою через опорні населені пункти із урахуванням її просторово-часової доступності.

Недостатній рівень забезпечення медичними закладами та медичним обслуговуванням зумовлює погіршення соціальної ситуації на селі, що пов'язане з низькою якістю медичних послуг та нерівним доступом до них різних верств населення. У результаті проведеної медичної реформи у сільській місцевості за п'ять років відбулося зменшення числа ФАПів у сільській місцевості на 40 %, що може означати погіршення для сільського населення доступності до медичних послуг.

На сьогодні медичні заклади відчують дефіцит кваліфікованого медичного персоналу, низьке оснащення закладів сучасним обладнанням, нестачу якісних доріг та автомобілів швидкої медичної допомоги. З метою формування привабливості роботи медичного працівника у сільській місцевості необхідно врахувати особливі умови їх праці та подолати існуючі неузгодженості щодо невідного утримання понад встановлену норму обслуговування пацієнтів, а також мотивувати заробітною платою.

Визначено, що у сільській місцевості має місце невисокий рівень охоплення дітей закладами дошкільної освіти, який у 2023 р. становив 35,0 %, що в основному зумовлено закриттям таких закладів. Зроблено висновок, що до прийняття рішення про закриття закладів дошкільної освіти у сільських поселеннях необхідно підходити виважено, оскільки це може призвести до відтоку лю-

дей працездатного віку, що надалі зумовить деградацію сільської території.

Результати проведеного аналізу свідчать про скорочення кількості закладів загальної середньої освіти в сільській місцевості на 36,3 %, при цьому відбулося незначне зменшення чисельності учнів за період аналізу лише на 8,2 %, що зумовило підвищення показника кількості учнів у розрахунку на один заклад у 2023 р. на 44 %. Існує необхідність у налагодженні надійного підвезення дітей до шкіл у більш крупні поселення, що є складним завданням внаслідок ризику недофінансування, високої частки несправних та застарілих машин, нерозвиненість дорожньо-транспортної мережі, відсутності доріг із твердим покриттям.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. FAO. Ukraine: Note on the impact of the war on food security in Ukraine. Rome. 2022. 14 p. URL: <https://doi.org/10.4060/cb917en>
2. Романчук С. Деякі населені пункти «вмирають». Яка ситуація з населенням в Україні і чи є «попит» на життя в селі. URL: <https://zagittya.com.ua/deiaki-naseleni-pynkti-vimiraut-iaka-sityaciia-z-naseleniam-v-ukrayini-i-chi-ye-popit-na-jittia-v-seli/>
3. Ковальська Л. Інфраструктурне забезпечення розвитку сільських територій. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 8. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-254-33-38>
4. Герчанівська С.В., Островська Н. Д., Гурська І. С. Соціальна інфраструктура як складова соціально-економічного розвитку сільських територій. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки). 2022. №46, Т.1. <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2022-46-37-43>
5. Сільський сектор Київської області в умовах суспільних трансформацій: колективна монографія / Даниленко А.С., Варченко О.М., Крисанов Д.Ф., Гринчук Ю.С., Гринчук В.Ю., Утеченко Д.М., Артімонова І.В., Герасименко І.О., Драган О.О., Ткаченко К.В., Біла Церква: БНАУ, 2020. 310 с.
6. Nimal Sanderatne. Imperatives for economic development. Investing in social infrastructure: Education and technical skills. 2011. URL: <http://sundaytimes.lk/110327/Columns/eco.htm>
7. Sandbach J., Wills J., Huxford R. Our countryside: the future: a fair deal for rural England? A Government White Paper. ICE Proceedings Municipal Engineer. 2001. Vol. 145(1). <https://doi.org/10.1680/muen.145.1.81.39942>
8. Crowdfunding for community enterprises. A toolkit. URL: <https://www.hie.co.uk/media/4860/crowdfundingplusforpluscommunityplusenterprisesplus-plusaplustoolkit.pdf>
9. Regierungsprogramm 2020-2024. Bundeskanzleramt Österreich Druckerei Walla GmbH Wien,

2020. URL: <https://www.bmko.es.gv.at/Ministerium/Regierungsprogramm.html>

10. Стало відомо, як змінилась середня зарплата в аграрній галузі. URL: <https://agronews.ua/news/stalo-vidomo-yak-zminylyas-serednya-zarplata-v-agrarnij-galuzi/>

11. Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 № 1158. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

12. Доступ до системи охорони здоров'я в сільській місцевості під час війни в Україні. Аналітичний звіт. Київ, 2024 р. URL: https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Analitichnyy-zvit_Dostup-do-systemy-okhorony-zdorovia-v-silskiy-mistsevosti-pid-chas-viyny-v-Ukraini_Medicos-del-Mundo-2024_ukr.pdf

13. Закон України: Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості // Відомості Верховної Ради (ВВР). № 5. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-19#Text>

14. ООН: близько 40% українців потребуватимуть гуманітарної допомоги в 2024 році. URL: <https://suspihne.media/657864-onn-blizko-40-ukrainciv-potrebuvatimut-gumanitarnoi-dopomogi-v-2024-roci/>

15. KSE. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на початок 2024 року. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

16. Застрожнікова І.В. Створення опорних навчальних закладів в об'єднаних територіальних громадах. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2019. № 2(22). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-02\(22\)/8.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-02(22)/8.pdf)

REFERENCES

1. FAO (2022). Ukraine: Note on the impact of the war on food security in Ukraine. Rome. 2022. 14 p. Available at: <https://doi.org/10.4060/cb917en>

2. Romanchuk, S. (2024). Deiaki naseleni punkty «vmyraut». Yaka sytuatsiia z naselenniam v Ukraini i chy ye «popyt» na zhyttia v seli [Some settlements are «dying». What is the situation with the population in Ukraine and is there a «demand» for life in the countryside]. Available at: <https://zagitya.com.ua/deiaki-naseleni-pynkti-vimiraut-i-aka-situatsiia-z-naselenniam-v-ykrayini-i-chi-ye-popit-najittia-v-seli/>

3. Kovalska, L. (2022). Infrastrukturne zabezpechennia rozvytku silskykh terytorii [Infrastructure support for the development of rural areas]. Aktualni problemy ekonomiky [Current economic problems]. No. 8. Available at: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2022-1-254-33-38>

4. Gerchanivska, S.V., Ostrovska, N. D., Gurska, I. S. (2022). Sotsialna infrastruktura yak skladova sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii [Social infrastructure as a component of

the socio-economic development of rural areas]. Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu imeni Dmytra Motornoho (ekonomichni nauky) [Collection of scientific works of the Tavria State Agro-Technological University named after Dmitry Motorny (economic sciences)]. No. 46, Vol. 1. Available at: <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2022-46-37-43>

5. Danylenko, A.S., Varchenko, O.M., Krysanov, D.F. and others. (2020). Silskyi sektor Kyivskoi oblasti v umovakh suspilnykh transformatsii: kolektyvna monohrafiia [The rural sector of the Kyiv region in the context of social transformations: collective monograph]. Bila Tserkva: BNAU. 310 p.

6. Sanderatne, N. (2011). Imperatives for economic development. Investing in social infrastructure: Education and technical skills. Available at: <http://sundaytimes.lk/110327/Columns/eco.htm>

7. Sandbach, J., Wills, J., Huxford, R. (2001). Our countryside: the future: a fair deal for rural England? A Government White Paper. ICE Proceedings Municipal Engineer. Vol. 145(1). Available at: <https://doi.org/10.1680/muen.145.1.81.39942>

8. Crowdfunding for community enterprises. A toolkit. Available at: <https://www.hie.co.uk/media/4860/crowdfundingplusforpluscommunityplusenterprisesplus-plusaplustoolkit.pdf>

9. Regierungsprogramm 2020-2024. Bundeskanzleramt Österreich Druckerei Walla GmbH Wien, 2020. Available at: <https://www.bmko.es.gv.at/Ministerium/Regierungsprogramm.html>

10. Stalo vidomo, yak zminylyas serednia zarplata v ahrarnii haluzi [It became known how the average salary in the agricultural sector has changed]. Available at: <https://agronews.ua/news/stalo-vidomo-yak-zminylyas-serednya-zarplata-v-agrarnij-galuzi/>

11. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi tsilovoi prohramy rozvytku ukrainskoho sela na period do 2015 roku: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 19.09.2007 № 1158 [On the approval of the State Target Program for the Development of Ukrainian Villages for the Period Until 2015: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 19.09.2007 No. 1158]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1158-2007-%D0%BF>

12. Dostup do systemy okhorony zdorovia v silskii mistsevosti pid chas viyny v Ukraini. Analitichnyi zvit [Access to the health care system in rural areas during the war in Ukraine. Analytical report]. Kyiv, 2024 Available at: https://khisr.kharkov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Analitichnyy-zvit_Dostup-do-systemy-okhorony-zdorovia-v-silskiy-mistsevosti-pid-chas-viyny-v-Ukraini_Medicos-del-Mundo-2024_ukr.pdf

13. Zakon Ukrainy: Pro pidvyshchennia dostupnosti ta yakosti medychnoho obsluhovuvannia u silskii mistsevosti [Law of Ukraine: On increasing the availability and quality of medical care in rural areas]. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR). No. 5. 2018. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2206-19#Text>

14. OON: blyzko 40% ukrainsiv potrebuvaty-mut humanitarnoi dopomohy v 2024 rotsi [UN: About 40% of Ukrainians will need humanitarian aid in 2024]. Available at: <https://suspilne.media/657864-oon-blizko-40-ukrainsiv-potrebuvaty-mut-gumanitarnoi-dopomogi-v-2024-roci/>

15. KSE (2024). Zvit pro priami zbytky infrastruktury vid ruinuvan vnaslidok viiskovoi ahresii Rosii proty Ukrainy stanom na pochatok 2024 roku [Report on direct damage to infrastructure from destruction as a result of Russia's military aggression against Ukraine as of the beginning of 2024]. Available at: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/01.01.24_Damages_Report.pdf

16. Zastrozhnikova, I.V. (2019). Stvorennia opornykh navchalnykh zakladiv v obiednanykh terytorialnykh hromadakh [Creation of supporting educational institutions in united territorial communities]. Publichne administruvannia: teoriia ta praktyka [Public administration: theory and practice]. No. 2(22). Available at: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-02\(22\)/8.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2019-02(22)/8.pdf)

Analysis of the development of rural areas social infrastructure

Holovashenko Yu.

The article analyzes the current state and trends in the development of social infrastructure of rural areas, on the basis of which the difficulties of its development in martial law are highlighted. It is argued that the development of social infrastructure should be considered as a comprehensive provision of favorable conditions for human life based on the rational placement and effective use of territorially interconnected social facilities in order to preserve the rural structure of life and sustainable development of rural areas. The tools for supporting the development of

social infrastructure of rural areas in leading countries of the world are systematized and a conclusion is made about their implementation during the period of post-war reconstruction of the country.

It is revealed that as a result of decentralization, social infrastructure facilities were closed in some rural settlements, which led to an insufficient level of coverage of rural areas and access to their services by the rural population. The conclusion is made about the feasibility of developing mobile infrastructure in sparsely populated rural settlements and servicing the rural population through support settlements.

It is substantiated that the implemented medical reform in rural areas has led to a 40% reduction in the number of FAPs, which may mean a deterioration in the rural population's access to medical services. It is argued that medical institutions experience a shortage of qualified medical personnel, low equipment of institutions with modern equipment, a lack of high-quality roads and ambulances. The need to increase the attractiveness of the work of a medical worker in rural areas and to resolve disagreements regarding the unprofitable maintenance of patients in excess of the established norm of service, as well as to motivate them with wages, is emphasized.

It was found that the number of general secondary education institutions in rural areas is decreasing by 36.3%, while there was a slight decrease in the number of students by only 8.2%, which led to an increase in the number of students per institution in 2023 by 44%. It was concluded that it is necessary to organize reliable transportation of children to schools in larger settlements, which is a difficult task due to the increased risk of underfunding of these measures.

Key words: social infrastructure, rural population, standard of living, rural medicine, educational institutions, accessibility of social services.

Copyright: Головащенко Ю.В. © This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ORCID iD:

Головащенко Ю.В.

<https://orcid.org/0000-0001-7380-5879>